

Maria Lichtmis

een aarde en hemelfeest

Inhoud

Voorwoord	3
Maria lichtmis in de katholieke kerk, in het volksgeloof en als aarde en hemelfeest	5
Uitwerking van de verschillende onderdelen van de viering	8
Liturgie van de viering van Maria Lichtmis.....	8
Oefenen van de liederen	9
Welkom en introductie.....	9
Kyrië.....	10
De schriften	12
Mysterie van niet kunnen zien en toch weten.....	15
Uitzending	18
Zegen	19
Napraten met een hapje en een drankje	19

Voorwoord

Voor je ligt materiaal voor een viering van Maria Lichtmis.

Het is een complete viering, met liederen en teksten. De viering is een Aarde en Hemel Feest, gehouden in de NH Kerk in Vledder op 2 februari 2009. Aarde en Hemel Feesten zijn bedoeld om de overgangen van de seizoenen te vieren en dienen als proeftuin hoe we in onze kerkelijke traditie aandacht kunnen geven aan de seizoenen. Oude vergeten rituelen krijgen opnieuw vormgegeven, een plaats in de vieringen.

Op 2 februari, roert de lente zich ondergronds. Er is nog niets van de zien. Het mysterie van 'niet zien en toch weten' is het thema van de deze viering. In de viering wordt de lente binnengezongen. Ze treedt binnen, zonder dat zij te zien is. Simeon en Anna zijn de bijbelse figuren die centraal staan in de viering. Van oudsher horen zij bij het feest van Maria Lichtmis. Zoals de lente door de open deuren binnenkomt zonder dat zij te zien is, zo wisten Anna en Simeon dat de kleine baby die de tempel werd binnen gebracht, de messias was. Ze zagen met innerlijke ogen.

Deze viering heeft een bijzonder Kyrië: 'Winterervaringen'. Tijdens dit onderdeel worden ervaringen van pijn en moeite opgeschreven en in de aarde van bloempotten gestopt als zaad in de aarde.

Ook de zegen is het vermelden waard. Die wordt staande in een kring aan elkaar doorgegeven. Om de beurt spreekt ieder de zegenbede uit: "Vrede voor de aarde en vrede voor de hemel, vrede voor allen en voor alles dat leeft".

Het materiaal begint met een uitleg van het gedachtegoed achter deze viering van Maria Lichtmis.

Feest van Aarde en Hemel is een initiatief van de Protestantse Kerk in Nederland. Dit project is mede mogelijk gemaakt door de Stichting Kerk en Wereld.

De viering is voorbereid door het Gilde van Aarde en Hemel: Henny de Jong, kerkelijk werker (projectleider); Suzanne Groote, kerkelijk werker; Marjan van Hal, predikant; Bien van Noord, in haar werkzame leven kerkelijk werker; Berthe van Soest, theologe en counselor.

Maria lichtmis in de katholieke kerk, in het volksgeloof en als aarde en hemelfeest

Eerste optreden van Christus

Maria Lichtmis een katholiek feest dat op 2 februari gevierd wordt. Maria Lichtmis is het feest waarop gevierd wordt dat Christus voor de eerste keer aan het volk verschijnt. Het feest valt veertig dagen na Kerstmis. Veertig dagen is ook het aantal dat Jezus in de woestijn verblijft voor hij zijn openbare optreden begint. In het bijbelverhaal bij Maria Lichtmis wordt Jezus naar de tempel gebracht om hem te laten zien. Hij wordt daar herkend als de Messias die God beloofd had. Het feest sluit hiermee de kerstkring af. De Messias die verwacht wordt met Advent, is gekomen en herkend met Maria Lichtmis. Tegelijkertijd wordt op dit feest al gealludeerd op de lijdenstijd. Wanneer Simeon Maria zegent kondigt hij aan 'dat Jezus een teken zal zijn dat betwist wordt' (Luc.2:34).

Ontmoeting, reiniging en opdracht

De eerste namen voor dit feest zijn: *Ontmoeting van de Heer* of *Feest van de Zuivering*. In de Evangelielezing voor deze zondag ontmoeten Simeon en Hanna de Messias en verschijnt Maria voor de eerste keer na de geboorte in de tempel voor de rituele reiniging na de geboorte. In katholieke kerk stond de reiniging van Maria lang centraal en heette het feest: *Zuivering van Maria*. Op dit moment staat op deze zondag in de katholieke kerk Christus centraal. De naam van de zondag in het missaal is: *Opdracht van de Heer*.

Licht, het belangrijkste thema en de geschiedenis daarvan

Maria Lichtmis valt precies midden in de winter. Het is feest van het steeds sterker wordende licht. In een volksgezegde wordt het zo uitgedrukt: 'Het wordt lichter; na Kerstmis wordt het daglicht een hanensprong lichter, na Nieuwjaar een hertensprong, en met Maria Lichtmis een heel uur.' Vroeger werkten de boerenknechten na Maria Lichtmis alleen nog maar bij daglicht. Het feest heeft oude invloeden. De Romeinen vierden in de vijfde eeuw voor Christus het Amburbalefeest waarin de mensen in het begin van februari in de nacht met brandende fakkels door de straten trokken. Ze deden dit in navolging van de godin Ceres, die een hele nacht op zoek was geweest naar haar dochter Proserpina die ontvoerd was door de god Hades, de koning van de onderwereld. De onderwereld symboliseert in dit ritueel de winter en Proserpina de lente. Met brandende fakkels werd de Proserpina gezocht en de lente binnengehaald. Ook in de katholieke gebruiken van Maria Lichtmis stond licht centraal. Vroeger werden in katholieke kerk de kaarsen gewijd die gedurende het jaar gebruikt werden en was er een kaarsen processie. In het verhaal dat hoort bij Maria Lichtmis (Luc.2: 22-40) wordt Jezus herkend door Simeon als het 'licht dat geopenbaard wordt'. Het licht van de kaarsen en het toenemende licht buiten verwijzen beide naar het licht van Christus.

Volksgeloof en -gebruiken

Weerspreuken

Er zijn veel weerspreuken met Maria Lichtmis. De boeren zagen vooruit naar oogst en vroegen zich af hoe die uit zou vallen. Een voorbeeld van een spreuk is: 'Lichtmis schoon en klaar, geeft een vruchtbaar roggejaar.'

Sneeuwkllokjes

Sneeuwkllokjes zijn de bloemen die horen bij Maria Lichtmis en op die dag in huis gezet werden. Sneeuwkllokjes bloeien rond 2 februari en zijn een eerste teken van de komende lente. Sneeuwkllokjes bloeien zelfs in de sneeuw. De bloem symboliseert daarom hoop en moed in barre omstandigheden. Het is een witte bloem. Daarom symboliseert de bloem ook zuiverheid. Dat past bij het thema van de rituele reiniging van Maria die op het feest van Maria Lichtmis gevierd wordt.

Pannenkoeken

In Brabant en België eet men pannenkoeken op Maria Lichtmis. Daarom wordt dit feest ook wel 'Onze-Lieve-Vrouw-schudt-de-pan' genoemd. Wanneer je met Maria Lichtmis pannenkoeken at, werd je rijk, zei men vroeger in deze streken. De gewoonte om pannenkoeken te bakken komt voort uit het gebruik om nieuwe boerenknechten, die gewoonlijk begonnen te werken op Maria Lichtmis, koeken te eten te geven tegen de heimwee.

Maria Lichtmis als aarde en hemelfeest

In de protestantse traditie kennen wij Maria Lichtmis niet. Waarom Maria Lichtfeest vieren? De tweede helft van de winter duurt lang. Pasen lijkt in februari nog ver weg. Pas in april komen er bladeren aan de bomen. Een viering van Maria Lichtmis om uit te zien naar het voorjaar en dit te verbinden met het geloofsleven en innerlijk leven, kan bemoediging geven.

Wat zijn de thema's voor Maria Lichtmis als een aarde en hemelfeest? We wilden dit feest duidelijk onderscheiden van de lichtfeesten in december. Daarom kozen we niet voor licht als thema, of voor een kaarsenprocessie in onze viering van Maria Lichtmis. Verwachting kon het thema ook niet zijn, dat is het thema van Advent. Ook mocht het feest niet lijken op Pasen. De reiniging en eerste tempelgang van Maria als thema waren geen optie vanwege de associaties met een negatieve wijze van kijken naar vrouwen en zwangerschap. Wij kozen ervoor om de figuren van Simeon en Hanna en de natuur ten tijde van Maria Lichtmis centraal te stellen. Dit past in het thema van de ontmoeting met de Heer. Zoals we als zagen is *Feest van de ontmoeting met de Heer*, één van de eerste namen van Maria Lichtmis. Veder hebben we een expliciete verbinding gelegd tussen het bijbelverhaal en de natuur in de tijd van Maria Lichtmis.

Wij zagen een sterke overeenkomst tussen het wachten van Simeon en Hanna en de natuur rond de tijd van Maria Lichtmis. Simeon en Hanna moeten lang wachten voor ze de beloofde Messias ontmoeten. Net als in het bijbelverhaal is dit in de natuur een periode van 'wachten'. De zaden rusten in de aarde. Het wachten is het eerste thema van de viering geworden.

Er is een tweede verbinding tussen de natuur en het bijbelverhaal te herkennen. Wanneer Simeon en Anna Christus ontmoeten herkennen zij hem met een 'innerlijk oog'. Jezus is nog een baby en heeft nog niet getoond wie hij is. Toch herkennen zij in deze baby de Messias die ze verwachten. Simeon en Anna zien daarmee iets wat er wel en nog niet is. De Messias is aanwezig als belofte. In onze ontmoeting met de natuur rond Maria Lichtmis is dit net zo. De lente is er wel en niet. Er zijn enkele tekenen van een komende lente, maar de lente is nog vooral een belofte. Niet kunnen zien en toch weten, 'zien' met een innerlijk oog, is het tweede belangrijke thema in de viering.

Verder is de winter te vergelijken met de ouderdom van Anna en Simeon. Winter en ouderdom lijken op elkaar. In de winter er is geen groei op het land; bij ouderdom horen beperkingen en verliezen. Toch maken Anna en Simeon maken in hun ouderdom groei en vernieuwing mee. Hun leven verandert met het herkennen van Jezus als de Messias. De vernieuwing die zij meemaken is te vergelijken met de belofte van de komende lente in de natuur. De winter vernieuwt zich en verandert in de lente. Ouderdom en vernieuwing is daarmee het derde thema in de viering. Nu is niet iedereen die naar de viering van Maria Lichtmis komt oud. Daarom hebben we ouderdom opgevat als metafoor voor situaties waarin vernieuwing nodig is. In ieders leven is vernieuwing op bepaalde momenten noodzakelijk.

Deze drie thema's komen in de verschillende activiteiten in de viering terug. Het eerste thema van het wachten staat centraal in het Kyriëritueel. Hierin worden persoonlijke ervaringen van verdriet opgeschreven en in aarde gestopt als zaden die wachten en slapen in de aarde. Het 'niet zien, maar innerlijk weten', het tweede thema, is verwerkt in een ritueel waarin de lente binnen gezongen wordt, en waarin de lente een metafoor van Christus is, die binnengedragen wordt in de tempel. De ouderdom en de vernieuwing daarin, het derde thema, heeft een plaats gekregen in de verwerking van het bijbelverhaal. In deze verwerking delen de deelnemers ervaringen uit het eigen leven waarin het nodig was om te vernieuwen.

Geraadpleegde literatuur

Karl-Heinrich Bieritz, *Het kerkelijk jaar. Christelijke feestdagen vroeger en nu*. Prometheus, 1995 (*Das Kirchenjahr*, Beck, 1987)

Inez van Eijk, *Van Allerheiligen tot Sint Juttemis. Achtergronden van onze feestdagen*. Kosmos, 1993

Christiane Kuyk, Eva-Maria Ott-Heidemann, *Leven met het jaar. Verhalen, liedjes en spelletjes, recepten en knutsels*. Christofoor, 2003

Bart Lauvrijs, *Een jaar vol feesten. Oorsprong, geschiedenis en gebruiken van de belangrijkste jaarfeesten*. Standaard Uitgeverij en Elmar, 2004

Liturgie van de viering van Maria Lichtmis

Oefenen van liederen

Welkom en introductie

- Beginnen met het zingen van een gezamenlijke toon. Vanuit die toon het lied : 'Wek mijn zachtheid weer' (2x). (Uit: Liturgische Gezangen II, Gooi en Sticht Hilversum. Tekst Huub Oosterhuis, melodie Antoine Oomen.)
- Welkom en introductie van Maria Lichtmis en het thema van de viering
- Lied van de ouderdom

Kyrië

- Zingen: 'Kyrië van Bridget'. (3x) (Uit: Opstaan! Van: Nederlandse Iona Groep, René Silvis en Dirk Strasser Hilversum 2008, nummer 39)
- Kyriëritueel "De winter in je leven"

De Schriften

- Zingen: 'Wek mijn zachtheid weer' (2x)
- Lezen: Lucas 2: 22 – 39, het verhaal van Simeon en Hanna
- Uitwisseling: Noem een ervaring in je leven waarin je innerlijk vernieuwde. (Hoe kwam dat? Wat maakte dat nodig?)

Mysterie van niet kunnen zien en toch weten

- De lente van buiten naar binnen met het lied: 'De aarde, het water, het vuur, de lucht' (Tekst en muziek onbekend, vertaling Anneke Meiners (15x).
- De lente van binnen naar het innerlijk met het lied: 'Wek mijn zachtheid weer' (6x)

Uitzending

- Bloembollen delen
- Gezamenlijk gebed uitspreken

Zegen

- De zegen is een vredesgroet die aan elkaar gegeven wordt

Napraten met een drankje en een hapje

Uitwerking van de verschillende onderdelen van de viering

Oefenen van de liederen

De vieringen van aarde en hemel zijn gericht op (bijna) buitenkerkelijke mensen. Daarom zijn er makkelijk zingbare liederen in deze viering, die worden herhaald. Ze van te voren oefenen is verstandig, dan kunnen ze goed worden meegezongen.

Welkom en introductie

Lied: "Wek mijn zachtheid weer"

De viering begint met het lied "Wek mijn zachtheid weer" (Liturgische Gezangen II, Gooi en Sticht Hilversum. Tekst Huub Oosterhuis, melodie, Antoine Oomen.) Het wordt a capella gezongen en verschillende malen herhaald.

Wek mijn zachtheid weer.
Geef mij terug de ogen van een kind.
Dat ik zie wat is,
En mij toevertrouw.
En het licht niet haat.

De begintoon wordt ingezet door twee of meer voorzangers en overgenomen door allen. Het samen neuriën van de begintoon geeft verbondenheid. Het lied is een gebed en is contemplatief van karakter. In het lied wordt het verlangen uitgesproken om te kunnen zien met de ogen van een kind, zich verwonderend, vertrouwend en open. In de context van deze viering verwijst het naar Simeon en Anna, die zien dat Jezus, die als baby naar hen toe wordt gebracht, de Messias is, het licht van de wereld. Na Maria Lichtmis wordt het snel langer licht buiten. Het langere licht is de voorbode van de lente en nieuwe groei. De bede in het lied om te kunnen zien wat is, zich toe te vertrouwen, en het licht niet te haten verwijst in de context van deze viering ook op het groeiende licht buiten.

Welkom, introductie van Maria Lichtmis en het thema van de viering

In het welkom worden de deelnemers aan de viering welkom geheten, kort uitgelegd wat Maria Lichtmis is en het thema van de viering ingeleid.

Dit is een voorbeeld van een welkom. Het is de tekst en het gedicht dat uitgesproken is in de viering op 1 februari 2009 in Vledder.

We bevinden ons halverwege de winter.
We verlangen alweer naar de lente, het leven dat opnieuw ontspruit.
Het is een tijd van wachten.
Het is nog koud en het land nog kaal, maar de eerste tekenen komen:
lammetjes worden geboren, sneeuwkllokjes gaan bloeien.
Dat vieren we op Maria Lichtmis. Samen met Simeon en Hanna die in
de winter van hun leven,
in hun ouderdom, iets nieuws bleven verwachten.

In deze viering mogen aarde en hemel samenkomen.
We willen de vruchteloze scheiding tussen aarde en hemel, die zolang
gemeengoed was, beslechten.

Want de grote geheimen van het leven, van dood en opstanding, van sterven en toch opnieuw geboren kunnen worden, vinden we bij Christus, maar ook bij vele anderen; in de gang van de seizoenen en we mogen ze ontdekken en ervaren in ons eigen leven. Ik hoop dat we een fijne viering mogen hebben.

Lied van de ouderdom

Ouderdom,
winter van het leven,
winter,
koud,
diep in de aarde verwachten,
niet zien en toch weten.

Oud,
niet verlaten.
Het is goed
in jezelf.
Niet meer doen, maar
zijn is zinvol

Winter in het leven,
wintergevoel

in het binnenste, in het
verborgene,
in het 'Geheim'
stroomt leven, verwachting, hoop.

Op de weg van het verlangen
is eenzaamheid.
In de eenzaamheid komen we thuis
bij ons zelf.
In de stroom van oud worden kan
leven worden herschapen.

Weten van hoop en belofte
geloof en vertrouwen,
leven met verwondering.

Kyrië

Kyriëlied

Het Kyriëlied lied is het 'Kyrië van Bridget' (Uit: Opstaan! Van: Nederlandse Iona Groep, René Silvis en Dirk Strasser Hilversum 2008, muziek John Bell. Nummer 39).

Kyrie eleison. Kyrie eleison.
Christe eleison. Christe eleison
Kyrie eleison. Kyrie eleison.

Bridget van Kildare is de Ierse heilige. Haar feestdag is op 1 februari en valt bijna samen met Maria Lichtmis.

Kyriëritueel – winterervaringen

In een Kyrië wordt God aangeroepen zich te ontfermen over de nood van de wereld in het vertrouwen dat God hiernaar omziet. Een Kyriëgebed hoort thuis in het begin van een viering. In dit Kyrie is het gebed een rituele handeling waarin een zorg wordt opgeschreven en toevertrouwd aan de aarde. In het midden van de kring of voor in de kerkzaal staan terracotta bloempotten met losse, zwarte aarde. Pennen en papier zijn uitgedeeld of liggen bij de potten. Deelnemers schrijven op een stukje papier een 'winterervaring'. Ze rollen het papiertje op, lopen naar een bloempot met aarde en stoppen het in de grond. 'Winterervaringen' zijn gebeurtenissen in een mensenleven die raken en verdriet doen. Het zijn ervaringen van verlies, ziekte en conflict en begrenzing.

Dit is een voorbeeld in een introductie. Het is de tekst die op 1 februari 2009 in Vledder uitgesproken is in de Maria Lichtmis viering.

De winter in je leven

In het verhaal over Simeon en Hanna dat we straks gaan lezen zegt Simeon tegen Maria dat zij door haar zoon als door een zwaard doorstoken zal worden. Maria zal veel verdriet krijgen door wat haar zoon zal gaan doen in zijn leven. Verdriet en zorgen om wat je kinderen doen of wat hun overkomt zijn winterervaringen. Ieder mens krijgt winterervaringen in haar of zijn leven: ruzies in de familie, het oplopen tegen de grenzen van het leven, ziekte, eenzaamheid, beperkingen.

U mag nu stilstaan bij uw eigen winterervaring of winterervaringen. U mag daar een woord, een zinnetje over op een papiertje schrijven. U rolt daarna het papiertje op en stopt het in de donkere winteraarde in de bloempotten zodat het als het zaad in de winter in de aarde ligt.

Aandachtspunten

- Zorg voor rust, stilte en voldoende tijd voor het ritueel.
- Leg in je inleiding uit wat 'winterervaringen' zijn. Stem je af op wie er zitten en neem ze mee in je verhaal door voorbeelden die herkenbaar zijn. Dan voelen de deelnemers zich uitgenodigd en veilig genoeg om een eigen ervaring op te schrijven. Dit is belangrijk omdat het Kyriëritueel in het begin van de viering plaatsvindt, op een moment waarop deelnemers nog onwennig zijn.
- Doe de handeling voor, dat geeft duidelijkheid: rol een papiertje op en doe dat in de aarde. Zorg dat de opdracht duidelijk is: "Wat is een winterervaring in uw leven?" Schrijf de opdracht zo mogelijk op de orde van dienst.
- Vermijd grote woorden die hoop geven, zoals belofte, opstanding en groei. Dan krijgt het verdriet van het Kyrië dat beleefd wordt in het vertrouwen dat God zich zal ontfermen, geen ruimte. Leg de symboliek van het ritueel, de potten en de aarde niet uit. Het gaat om het raken van de gevoelslaag.

Symboliek

De zwarte aarde in de potten verwijst naar de aarde als moederschoot en daarmee naar troost en groei. De zwarte aarde verwijst ook naar het sterven en de opstanding van Christus. Verder doet de donkere aarde denken aan de zwarte akkers waarop nog geen groei te zien is. Het opgerolde papier in de aarde, is te vergelijken met zaad dat rust in de akker. Daarmee is een relatie gelegd naar de tijd van het jaar waarin de viering plaats vindt. De bloempotten horen thuis in de huiselijke sfeer. Dit nodigt uit tot het opschrijven van een eigen ervaring. Vaten, bekens en potten vertegenwoordigen het vrouwelijke: de baarmoeder. De bloempotten verwijzen daarmee naar het ontstaan van nieuw leven. De bruine kleur van de terracotta potten hoort bij het sobere karakter van een Kyrië. De rituele handeling waarin een zorg aan de aarde wordt toevertrouwd, heeft zowel een associatie met begraven, als met planten.

Aansluiting met het bijbelverhaal over Simeon en Hanna

In het verhaal over Simeon en Hanna dat centraal staat in de dienst zegt Simeon tegen Maria dat zij 'doorstoken zal worden als door een zwaard' om wat haar zoon teweegbrengt en om wat hem overkomt. Verdriet om wat kinderen overkomt is een

winterervaring, een ervaring van lijden. Het lange wachten van Simeon en Hanna op de Messias is ook een winterervaring.

Een ervaring van een deelnemer

“Je laat iets los. Ik dacht, ik geef het maar over aan de zwarte aarde.”

De Schriften

De Schriften bestaan in deze viering uit drie delen: een lied als opening, het lezen van de schriftlezing en het delen van ervaringen van vernieuwing in ieders leven.

Lied

Het lied ‘Wek mijn zachtheid weer’ wordt 2 maal gezongen. Op dit moment in de dienst is het een gebed om zachtheid om wat er gelezen wordt te kunnen horen en verstaan.

Schriftlezing: Lucas 2:22-40

Lucas 2:22-40, de traditionele lezing bij Maria Lichtmis is de lezing in deze viering. Het is prettig om de tekst stukken te delen en hem met z’n tweeën te lezen, dat maakt het makkelijker en spannender om naar te luisteren. Wanneer het even stil is aan het eind van ieder deel, dan kan het verhaal binnen komen bij de luisteraars. Wanneer je de tekst afdruckt op de orde van dienst, dan kunnen de mensen meelesen.

Lezer 1

22 Toen de tijd was aangebroken dat ze zich overeenkomstig de wet van Mozes rein moesten laten verklaren, brachten ze hem naar Jeruzalem om hem aan de Heer aan te bieden, (23) zoals is voorgeschreven in de wet van de Heer: ‘Elke eerstgeboren zoon moet aan de Heer worden toegewijd.’ (24) Ook wilden ze het offer brengen dat de wet van de Heer voorschrijft: een koppel tortelduiven of twee jonge gewone duiven.

Lezer 2

25 Er woonde toen in Jeruzalem een zekere Simeon. Hij was een rechtvaardig en vroom man, die uitzag naar de tijd dat God Israël vertroosting zou schenken, en de heilige Geest rustte op hem. 26 Het was hem door de heilige Geest geopenbaard dat hij niet zou sterven voordat hij de messias van de Heer zou hebben gezien. (27) Gedreven door de Geest kwam hij naar de tempel, en toen Jezus’ ouders hun kind daar binnenbrachten om met hem te doen wat volgens de wet gebruikelijk is, 28 nam hij het in zijn armen en loofde hij God met de woorden:

29 ‘Nu laat u, Heer, uw dienaar in vrede heengaan, zoals u hebt beloofd.

30 Want met eigen ogen heb ik de redding gezien

31 die u bewerkt hebt ten overstaan van alle volken:

32 een licht dat geopenbaard wordt aan de heidenen en dat tot eer strekt van Israël, uw volk.’

Lezer 1

33 Zijn vader en moeder waren verbaasd over wat er over hem werd gezegd.

(34) Simeon zegende hen en zei tegen Maria, zijn moeder: 'Weet wel dat velen in Israël door hem ten val zullen komen of juist zullen opstaan. Hij zal een teken zijn dat betwist wordt, (35) en zelf zult u als door een zwaard doorstoken worden. Zo zal de gezindheid van velen aan het licht komen.'

Lezer 2

36 Er was daar ook een profetes, Hanna, de dochter van Fanuel, uit de stam Aser. Ze was hoogbejaard; vanaf haar huwbare leeftijd had ze zeven jaar met haar man geleefd, (37) en ze was nu al vierentachtig jaar weduwe. Ze was altijd in de tempel, waar ze God dag en nacht diende met vasten en bidden. (38) Op dat moment kwam ze naar hen toe, bracht hulde aan God en sprak over het kind met allen die uitzagen naar de bevrijding van Jeruzalem.

Lezer 1

39 Toen ze alles overeenkomstig de wet van de Heer hadden gedaan, keerden ze terug naar Galilea, naar hun woonplaats Nazaret. (40) Het kind groeide op, werd sterk en was begiftigd met wijsheid; Gods genade rustte op hem.

Uitwisseling

De verwerking van de lezing vindt plaats door het uitwisselen van ervaringen van vernieuwing. Het uitwisselen van eigen ervaringen van vernieuwing dient om een belangrijke levenservaring te herinneren om er kracht uit te halen voor het leven van nu en de uitdagingen die ieder tegenkomt.. Het uitwisselen van ervaringen is bedoeld om het eigen leven te verbinden met de ervaring van vernieuwing in het evangelieverhaal en geeft verbondenheid. Een belangrijk thema in het bijbelverhaal is de ouderdom van Simeon en Anna, en het herkennen van Jezus als de Messias waardoor hun leven vernieuwd werd. Ouderdom, waarin verlieservaringen een grote rol spelen, is te zien als een metafoor voor elke belangrijke situatie waarin vernieuwing nodig is. Simeon en Anna hebben lang moeten wachten. Het lange wachten is te op te vatten als de tijd van lijden die er is voordat er vernieuwing komt. Dit uitwisselen van ervaringen werkt als volgt. De deelnemers delen in groepjes van vier ervaringen uit aan de hand van de vraag: "Noem een ervaring in je leven waarin je innerlijk vernieuwde. (Hoe kwam dat? Wat maakte dat nodig?)" Het is levendig moment in de dienst. Er wordt met stoelen geschoven om groepjes te vormen en er wordt gepraat. De vraag is op de orde van dienst geschreven.

Dit is een voorbeeld van een introductietekst. Het is de tekst die in de Maria Lichtmis viering in Vledder op 1 februari 2009 als introductie is gelezen:

Een ervaring van vernieuwing

Simeon en Hanna herkenden in de baby die door zijn ouders naar de tempel werd gebracht de beloofde Messias en de bevrijder van Jeruzalem. Zij waren beide al oud toen dit gebeurde. Simeon en Hanna hebben er heel lang op moeten wachten. Ze hebben geloofd en vertrouwd, maar het zal hen zwaar gevallen zijn om zolang te moeten wachten op iets waar ze zo op hoopten.

Op mijn 30ste ging ik scheiden. Daar zat ik dan met twee kleine kinderen. Verbijstering, woede, verdriet en schuldgevoelens, wisselden

zich voortdurend af in mijn gedachten. Geen haar op mijn hoofd had hier ooit rekening mee gehouden, hoewel ik in mijn huwelijk veel onverwachte beperkingen tegen gekomen was. Alsof ik in een diepe put zat, alles leek zwart. Toen, langzaam maar zeker kwamen er weer lichtpuntjes. Ik werd mij er van bewust dat ik het helemaal niet erg vond alleen besluiten te moeten nemen, alleen verantwoordelijk te zijn voor de kinderen. Ik werd mij ervan bewust dat ik het ook kon en dat ik heel veel mogelijkheden had. De wereld lag weer open voor me. Ik kon de toekomst weer met vertrouwen tegemoet kon zien. Ik voelde een soort opluchting, een bevrijding. Er was opeens heel veel mogelijk. Ik had mijn leven weer zelf in de hand. Deze ervaring, dit weten, is een baken geweest in mijn leven tot nu toe.

We gaan nu in groepjes van vier zitten met de vraag die in de orde van dienst staat: Noem een ervaring in je leven waarin je innerlijk vernieuwde. (Hoe kwam dat? Wat maakte dat nodig?)

Aandachtspunten

- Schrijf de vraag in de orde van dienst te schrijven, zodat iedereen weet waarover gesproken wordt.
- Wees persoonlijk in je introductie, noem een eigen belangrijke ervaring van vernieuwing in je leven, zodat de deelnemers zich uitgenodigd voelen ook een persoonlijke ervaring te noemen. Zorg dat in deze persoonlijke ervaring twee elementen voorkomen, ten eerste de ervaring van lijden, van verlies en rouw die het nodig maakte om te vernieuwen en ten tweede de ervaring van vernieuwing, wat dit met je gedaan heeft en heeft betekent heeft voor je leven. Wanneer je in je introductie alleen aandacht zou geven aan het verdriet en de rouw, dan kunnen de mensen daarin steken. Ga je direct naar de vernieuwing en sla je de ervaring van lijden over, dan is de moeite, het vastzitten en het verdriet niet serieus genomen en is de vernieuwing te makkelijk. Sluit in je introductie aan bij het bijbelverhaal waarin deze beide elementen ook voorkomen: Simeon en Hanna hebben lang moeten wachten, dit is de ervaring lijden, van vastzitten van rouw en verdriet. Ze herkennen in het verhaal de Messias in het kind dat bij hen gebracht wordt. Dit is de ervaring van vernieuwing.
- Niet iedereen zal een ervaring willen delen. Dat kan verschillende redenen hebben. Het kan even duren om een ervaring van vernieuwing te herinneren. De ervaring kan nog te vers zijn of te persoonlijk om te vertellen. Denk er over na of je in je introductie wilt noemen dat deelnemers de ruimte hebben om niks in te brengen, of dat je daar vanzelfsprekend vanuit gaat. Denk er ook over na wie je met elkaar in contact wilt brengen in de groepjes. Nodig je mensen uit bij onbekenden te gaan zitten of juist niet? Vriendinnen en echtelieden kennen elkaar goed en vaak ook elkaars ervaringen. Dit kan saai zijn. Aan de andere kant kan de aansluiting bij bekende mensen veiligheid bieden.
- Wees je ervan bewust dat sommige mensen een grote behoefte hebben om ervaringen van verdriet in te brengen. Dit kan anderen de ruimte ontnemen om een ervaring te vertellen. Zeg je iets als: "Zorg ervoor dat iedereen een kans heeft om aan de beurt te komen" in je introductie, of laat je dit open?
- Besef dat de vraag naar een ervaring van vernieuwing van vroeger, een belangrijke situatie in het heden op kan roepen die om vernieuwing vraagt. Iemand weet bijvoorbeeld dat zij vast zit in haar huwelijk. De vraag om vernieuwing kan de situatie plotseling klemmend maken. Zorg dat deelnemers

jullie aan kunnen spreken na de viering. Zet eventueel een telefoonnummer op de orde van dienst.

Een vraag naar een ervaring, naar iets wat al geweest

Waarom nu juist een vraag naar ervaring? Het teruggrijpen op een ervaring van vernieuwing geeft kracht, want het is al eens meegemaakt en kan als daarom instrument opgepakt worden voor huidige 'winterervaringen'. Een vraag naar hoe te handelen, bijvoorbeeld: "Hoe is vernieuwing mogelijk in jouw leven nu?" is abstract. Er komen dan al gauw bekende antwoorden, antwoorden die een houding voorschrijven en hoge eisen stellen: bijvoorbeeld: "Ik moet meer open staan voor het nieuwe." "Ik moet loslaten." "Ik moet mij gaan richten op dat wat ik nog wel heb in plaats van bij de pakken neer te gaan zitten." Verder is de vraag naar ervaring een vraag naar iets wat voorbij en geweest is. Op dat wat voorbij is zit vaak minder emotionele lading dan bij de situatie van het heden, waar je nog midden in zit. Een situatie waar je nog midden in zit ben je emotioneel zeer bij betrokken. Die is veel enger om te vertellen.

Ervaring van een deelnemer

"Er was iemand en die had net zoiets meegemaakt als ik!"

Mysterie van niet kunnen zien en toch weten

Het "Mysterie van niet kunnen zien en toch weten" is een ritueel. Simeon en Anna herkenden in de baby die werd binnen gebracht de Messias. Jezus was een baby, had nog niet getoond wie hij was, ze toch wisten Anna en Simeon dat hij de Messias was. Op dit gegeven is dit ritueel gebaseerd. In dit ritueel zingen de deelnemers de lente naar binnen. De lente is een beeld van Christus die binnengebracht wordt in de tempel. Het ritueel bestaat uit twee stappen. In de eerste stap zingen de deelnemers de lente van buiten naar binnen. Tijdens het zingen gaat een deur open die naar buiten leidt. Met het zingen van het tweede lied "Wek mijn zachtheid weer" verinnerlijken de deelnemers de belofte van innerlijke groei.

Van buiten naar binnen

De deelnemers zingen de lente binnen met hun adem en stem. Dit gebeurt met een lied: De aarde, het water, het vuur, de lucht (vertaling Anneke Meiners). In het lied worden de vier elementen uitgenodigd om binnen te komen die nodig zijn voor de groei van het zaad in de aarde. De tekst luidt:

DE AARDE, HET WATER, HET VUUR, DE LUCHT

tekst en muziek onbekend

De aar-de, het wa-ter, het vuur, de lucht, keer
om, keer om, keer om, keer om, keer om.
Oh hé, ja ja ja ja ja ja ja,
wo wo wo wo wo wo wo.

Het is een actief en vurig lied dat bedoeld is om herhaald te worden. Het samen zingen ervan geeft moed, kracht en energie. Het koor of de voorzangers staan tijdens het zingen met hun gezicht naar de uitgang (de deur die naar buiten leidt) kijken tijdens het zingen naar de deur zodat de deelnemers aan viering zich uitgenodigd voelen dit ook doen. Als het lied een aantal malen gezongen is opent iemand een deur die naar buiten leidt, om symbolisch de lente binnen te laten.

Van binnen naar het innerlijk

Als de deur open is gaat het koor of de voorzangers rond de potten met aarde staan en zetten het lied *Wek uw zachtheid* (Liturgische Gezangen II, Gooi en Sticht Hilversum) in. De voorzangers kijken naar de potten met aarde en leiden zo de aandacht af van de deur. Wanneer de groep klein is, is het te overwegen om de deelnemers met handgebaren uit te nodigen met z'n allen rond de potten te gaan staan. Het lied *Wek uw zachtheid weer* is een gebed en contemplatief van karakter. De tekst en melodie richten de aandacht op het innerlijk waar de lente moet binnenkomen wil er groei van binnen plaatsvinden, willen de winterervaringen als 'zaden' gaan groeien. Dit lied wordt ook herhaaldelijk gezongen. Als de deelnemers eenmaal hun aandacht gericht hebben op de potten met aarde wordt de deur (onopvallend) weer gesloten.

Dit is een voorbeeld van een tekst ter introductie.

Nu het tegen het einde van winter loopt verlangen we naar de lente, naar de knoppen die uitkomen, naar krokussen en narcissen, naar de waas van het eerste groen, en naar de zon die ons helemaal warm en licht maakt. Met onze adem en onze stem en alles wat in ons is, zingen we nu, met zijn allen, midden in de winter, de lente binnen.

Aandachtspunten

- Leid het ritueel in door de deelnemers uit te nodigen om de lente binnen te zingen, zodat ze weten dat hun adem en stem nodig is om te lente te laten

komen. Zeg niet dat er een deur open zal gaan en zeg vooral niet teveel, dat slaat het dood.

- Spreek het ritueel van te voren goed door de voorbereiders en zangers, zodat iedereen weet wat hij of zij te doen heeft. In het begin is de aandacht gericht op de deur, door ernaar te kijken. Aan het einde is de aandacht gericht op de potten met aarde door er rondom te staan en ernaar te kijken.

Symboliek

Maria Lichtmis valt precies in het midden van de winter. De lente is niet zichtbaar, maar de belofte van de lente is er: de dagen worden langer en de duiven koeren naar elkaar. Het binnenzingen van de lente die niet zichtbaar is, brengt de deelnemers in contact met de ervaring dat er een belofte is van groei waarin je gelooft en waarop je vertrouwt, maar die je niet kan zien. Het gezamenlijk binnen zingen van de lente met eigen stem maakt het geloof en vertrouwen voelbaar. Het ritueel eindigt bij de potten aarde om de aandacht naar te richten op de winterervaringen in de potten. Daarmee wordt associatief de aandacht gericht op de eigen 'winterervaringen' die als zaad in het innerlijk liggen te wachten om te gaan groeien. Impliciet wordt met het binnenzingen van de lente het verhaal van de presentatie van Christus in de tempel nagebootst. De lente die binnenkomt is een metafoor voor Christus die in de tempel wordt binnengedragen en door Simeon en Anna wordt herkend als de Messias.

Aansluiting bij het bijbelverhaal over Simeon en Hanna

Zoals hierboven al beschreven is brengen in het bijbelverhaal brengen Maria en Jozef Jezus als baby naar de tempel waar Simeon en Hanna zijn. Jezus is dan nog een baby. Simeon en Hanna herkennen in deze baby de Messias die ze verwachten. Jezus is een baby. Hij heeft nog niet laten zien wie hij is of over zichzelf gesproken. Er is geen tastbaar bewijs dat dit de Messias is die zij verwachten. Toch weten Simeon en Anna dat hij de Messias is. In de kunst wordt Simeon vaak afgebeeld als een blinde man die niet kan zien. Dit is om aan te geven dat Simeon innerlijk ziet en daarom weet dat Jezus de Messias is waarop hij gewacht heeft. Simeon en Hanna weten dat Jezus Messias is, zonder daarvan een teken gezien te hebben. Met de komende lente in de tijd rond Maria Lichtmis is het bijna net zo. De groei is al begonnen, maar is nauwelijks niet te zien. Zo is het ook met de lente in dit ritueel. De lente komt binnen, maar wat er met het blote oog te zien is, is een open deur. De lente die wordt binnengezongen is een beeld van Christus die in de tempel wordt binnengedragen en die herkend wordt als Christus.

Een ervaring van een voorzanger

"Ik stond zingend bij de potten met aarde toen de lente was binnengezongen en ik merkte dat ik aan het wiegen was, alsof ik een kind droeg".

Uitzending

Bij de uitzending gaat de aandacht naar thuis en hoe daar te handelen in de geest van de viering. De uitzending bestaat uit twee onderdelen: het uitdelen van bloembollen en een gezamenlijk gebed.

Bloembollen

Het ontvangen van een bloembol is een tastbaar aandenken aan de 'winterervaring' die in het Kyrie ritueel in de grond gestopt is. De bollen worden in mandjes doorgegeven.

Voorbeeld van een introductietekst:

Als herinnering aan de winterervaringen die in de aarde liggen, een bloembol om thuis tot bloei te brengen.

Symboliek

Bloembollen vertegenwoordigen de belofte van groei. De belofte van groei stond centraal in de dienst in het Kyriëritueel waarin lijdenservaringen een plaats kregen in de aarde en bij het binnenzingen van de lente. De bloembollen die thuis geplant kunnen worden zijn een tastbare herinnering aan de viering en tegelijkertijd een aansporing en bemoediging dat nieuwe groei zal komen.

Gebed van uitzending

Bij de uitzending staat het eigen handelen voorop. In deze vieringen waarin de aarde centraal staat, is het thema van de uitzending omzien naar de aarde. Om te benadrukken dat dit een taak van ieder is, wordt het gebed gezamenlijk gelezen.

Laat ons deel worden van de aarde en van elkaar
Om nieuw leven op het land te brengen
Om het water te zuiveren
Om de lucht schoner te maken
Om de dieren te beschermen
Om van de bomen te genieten
Om naar de sterren te kijken
Om de menselijke gemeenschap te behouden
Om de aarde te helen
Om de kinderen te gedenken
Laat ons nu heen gaan en handelen naar onze woorden.

Diann L. Neu, *Return Blessings*. Wild Goose Publications, 2004 (2002)

Een ervaring van een deelnemer

"Dat vond ik fijn, dat ik een herinnering kreeg. Deze bloembol heeft iets speciaals voor mij."

Zegen

De viering eindigt met een vredesgroet. De vredesgroet is tegelijk een zegen. De zegen wordt gegeven aan elkaar, om de gezamenlijkheid te benadrukken. Mensen staan in de kring en geven elkaar om de beurt de vredesgroet door te hardop te tegen de buurman of -vrouw te zeggen: "Vrede voor jou". Mensen hebben hun handen vast op de volgende manier: ieder buigt zijn armen naar de schouder toe en buigt zijn handen naar buiten. Daarbij wijst de linkerpalm omhoog en de rechterpalm naar beneden. De naar beneden gerichte rechterhand rust op de open linkerpalm van de buurman of -vrouw die omhoog gericht is. Als iedereen zijn buurvrouw of -man de vredegroet gegeven heeft sluit degene die dit onderdeel leidt af door te zeggen: "Vrede voor de aarde en vrede voor de hemel, vrede voor allen en voor alles dat leeft".

Aandachtspunten

- Doe in je introductie voor hoe het gaat met een buurvrouw of -man. Zo wordt duidelijk dat om beurten gesproken wordt, en hoe de handen vastgehouden worden.

Een ervaring van een deelnemer

"Indrukwekkend om al die stemmen na elkaar te horen. Iedere stem heeft een eigen kleur."

Napraten met een hapje en een drankje

Een doel van de aarde en hemel vieringen is ontmoeting. Ontmoeting is belangrijk. Daarom is er na de viering een hapje en een drankje. De vieringen zijn 's middags.

Een ervaring van een deelnemer

"Volgende week is er een pelgrimswandeling. Ik heb geen auto, en je kunt er niet met de bus heen. ik heb iemand ontmoet die mee wil wandelen en die heeft een auto! Nu gaan we samen!"